

АНАТОЛІЙ БАЗИЛЕВИЧ

БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

UARTLIB.ORG

UARTLIB@GMAIL.COM

НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ

НАРОДНИЙ ХУДОЖНИК УКРАЇНИ

АНАТОЛІЙ БАЗИЛЕВИЧ

1926 – 2005

**КАТАЛОГ
ВИСТАВКИ
ТВОРІВ**

КИЇВ 2006

ІСТИННО НАРОДНИЙ СЛОВО ПРО АНАТОЛІЯ БАЗИЛЕВИЧА

Базилевич! І постає одразу цілий світ іскрометних зорових вражень з української історії, літератури, пісенного фольклору, народних оповідань, співомовок, сміховинок. З пам'яті зринають хвацький парубок моторний Еней з ватагою хлопців-молодців та соковите жіноцтво з безсмертного твору Котляревського, і бравий вояка Швейк, і недоумкуватий панич Халявський, і залицяльник Возний із Наталкою Полтавкою. Смачно нарисовані персонажі народних побрехеньок і співомовок у трансформації Руданського, і образи персонажів Нечуя-Левицького, і листівки з народними піснями, а ще й образи героїв «Тихого Дону» і «Піднятої цілини»...

Мистецька форма його творів така лаконічна та індивідуально характерна і виражена, що до уяви просяться і образи персонажів із «Вечорів...» Гоголя, і з «12 стільців» Ільфа і Петрова — художник мріяв, але не встиг реалізувати ці творчі задуми у виданнях. Кажуть, не вповні скорис-

тався дарами природи чи даром Божим. Може, й так. А чи легко було йому, молодому й талановитому, усвідомити не тільки міру свого таланту, але й міру відповідальності за його примноження. Притча не про нього. Анатолій Базилевич був працелюбом. Великий талант у поєднанні з не менш широкою ерудицією, товариською натурою, істинною людяністю приваблював до себе багатьох — щирих прихильників і пристрасних задрісників, талановитих і безталанних, добрих і не дуже, простосердних і лукавих. Відчував собі ціну, усвідомлював власну силу. Не шукав дороги до Слави. Вона сама горнула до нього, ласкава, часом аж набридлива, вертлява, легка і — зрадлива. Але він не йшов до неї крізь тернії, не піднімався під гору по кам'янистому бездоріжжю, а тому легко поступався нею іншим, що переманювали її кожен на свій лад... Та й не жалкував особливо. Як прийшло, так і пішло.

Базилевича рано помітила і привітала художня критика: за

Ілюстрація до роману Я.Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка». 1957, туш, перо

високі художні якості ілюстрацій до творів «Піднята цілина» і «Тихий Дон» (1954, 1960) М. Шолохова, «Записки причетника» (1955) Марка Вовчка, «Пригоди бравого вояка Швейка» (1957) Я. Гашека, «Пан Халявський» (1959) Г. Квітки-Основ'яненка, комплекту листівок до українських народних пісень (1961), «Кобзаря» (1964) Т. Шевченка у співавторстві, за лаконізм реалістичної форми, глибоке проникнення в літературний зміст твору і суто українське відчуття гумору та сатири. Інше відзначав у кількох своїх теоретичних роботах (1960 — 1964) тоді метр української графіки академік Василь Касіян. Спостережливість А. Базилевича, зорова пам'ять та здатність проникати через зовнішні риси в сутність характеру людини здавалися надприродними і не мали аналогів серед сучасних українських художників. Талантом та завдяки добрій фаховій

підготовці йому вдалося створити неперевершені образи-типи до української літературної класики, стати однією з найяскравіших і найхарактерніших мистецьких постатей другої половини ХХ ст. у царині книжкової графіки і, поза сумнівом, найпопулярнішим ілюстратором в українському читацькому середовищі. Ніхто з художників книги не наважувався братися за ілюстрування видань, до яких причетна рука Базилевича. Більшість ілюстрованих ним книжок багаторазово перевидавалися з повним чи частковим використанням ілюстрацій, інколи переопрацьованих автором з урахуванням типу видання та поліграфічних вимог. Найбільше перевидань припало на ілюстраційний цикл до «Енеїди» (понад півтора десятка), який уже став такою ж класикою в українській образотворчості, як і безсмертний твір Котляревського в літературі. З бажання розкрити творчий метод мистця для тисяч його шанувальників та з нагоди 100-річчя відкриття пам'ятника в Полтаві авторів «Енеїди» і «Наталки Полтавки» було видано добірку чудових підготовчих ри-

Ілюстрація до роману Г. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський». 1965, туш, перо

Ілюстрація до поеми І.Котляревського «Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

сунків, виконаних Анатолієм Дмитровичем упродовж багаторічної натхненної роботи над ілюструванням поеми. Окрім допоміжної, ці рисунки мають самодостатню вартість мистецьких творів. У них поєднуються точність щодо зображуваної природи з емоційно-психологічним зарядом образів, які жили в уяві мистця. Як один із методів роботи художника книги, підготовчі рисунки є достойним наслідуванням зразком для наступних поколінь мистців. Видання, здійснене з ініціативи та за фінансування Ірини і Григорія Садових, є й дослідженням «кухні», і визнанням мистецького та трудового подвигу художника.

До ілюстрування цього безсмертного твору української літератури долучилося багато художників, серед яких імена знаменитих Георгія Нарбута, Михайла Деревуса,

Івана Іжакевича. Та тільки Базилевичу судилося створити унікальний за обсягом і художньою адекватністю слову образотворчий цикл. Хоч слова «синтез, художній ансамбль, цілісність книжкового організму» ніколи не були для Базилевича просто фразою, та в складній системі багатопланової «Енеїди» необхідність вирішення цих проблем постала з особливою гостротою. Кожен із архітектонічних елементів книги треба було ввести у структуру цілого організму, підпорядкувати єдиному змістово-художньому задуму, просторово-пластичній системі, продиктованій змістом поеми. Художникові вдалося віднайти єдність художньої мови, універсальність стилю і конкретність манери виконання для вираження у візуальних образах розмаїття сюжетів, тем, ідей, поєднань непокінченого. Майстерно продуманий і зрежисований просторово-образний синтез активно веде читача архітектурою книги слідом за головним героєм, формуючи його сприйняття твору українського красного письменства. Багатоголосий хор ліній, плям, форм, образів, ритмів підпорядковано загальному гармонійному задумові через відпрацьовану лаконічну стилістику рисунка, ритмічному модулю крупних і дрібних планів, ритмізації колірного навантаження та наростання до кульмінацій і — спадання напруги. Він прийшов до лаконізму, що межує з умовністю народного мистецтва. Класична ясність композицій, поривчаста одухотвореність героїв, динаміка пластичних ритмів, гротесковість, сюжетна винахідливість, зухвала і радісна любов художника до проявів трепетного буянства життя, фольклорний декоративізм, фантастичне кипіння пристрастей героїв, драматичність експресії, темпераментність, психологізм, еротичні сцени зачаро-

Підготовчий малюнок до поеми І. Котляревського «Енеїда». Еней. 1962, олівець

вують читача. Серед численних блискучих за винахідливістю і силою виразності аркушів трапляються і не рівні за композиційною довершеністю, де сюжет превалює над пластичним вирішенням тощо. Але якщо ілюстрацій понад сотню!..

А. Базилевичу вдалося віднайти універсальну мову, що дозволяє створити зображення мінімальними графічними засобами, вільно виражаючи безпосередність думок і відчуттів, надавати всім аркушам глибоко продуманого стилістичного і змістового зв'язку, виразних ознак серійності. Це сприяло повнішому вираженню відношення художника до твору в цілому, передачі свого світорозуміння. Не полишає враження, що все це виникає само

собою. Виразне відчуття площинності аркуша, як і міри умовності зображення та деформації форми, лаконізм виражальних засобів були опрацьовані Базилевичем ще під час ілюстрування «Пригод бравого вояка Швейка».

Ще не настав час, який дав би можливість із відстані, неупереджено і безпристрасно оцінити значення творчості Анатолія Базилевича в історії оформлення та ілюстрування української книги як явища національного і загальнолюдського. Історія мистецтва рясніє парадоксами. Нерідко буває, що модне забувається, а інше — утверджується на довгі часи. Прогнозувати мистецтво навіть тяжче, ніж урожай на зернові: тут немає примх погодніх, але людські — ще менш передбачувані.

Як і текст поеми, цикл рисунків наскрізно пронизаний еротичною енергією як приводом багатьох людських діянь усіх часів і народів, отожд властивої і українцям, котрі витворили тисячі всесвітньо відомих пісень про кохання. Останнім часом, на догоду тенденціям сучасності, зачастили видавати пісенники народних сороміцьких пісень, які, до речі, побутували в народі лише у весільних ритуалах тощо.

Ерос у рисунках Базилевича не має нічого спільного з каламутною хвилиною цинічної розгнужаної безсоромності, яку прищеплює нам сьогоденне телебачення. Він у жартівливо-гротесковій формі продовжує традиції, властиві високій культурі древньогрецького мистецтва, гуманістів епохи Відродження, народної моралі, етики і культури. Ця делікатна тема трактується мистцем через красу пластики, цнотливість недовомленості.

Для художника відкрилась, як ніколи раніше, можливість творити свій сучасний міф, бути не ілюстратором, а співавтором «Енеїди».

Робота над твором стала щедрим дарунком долі. Навряд чи зміг би Анатолій Дмитрович без «Енеїди» настільки широко реалізувати свій творчий потенціал, де поєдналися глибоко реалістична школа, великий творчий досвід і щирий талант. Інша справа — чи вповні він себе реалізував у цій унікальній для нього і для української культури праці. Дослідження таких питань поза межами нашої короткої статті. Антична історія, її герої та славна українська минувшина і сучасність поєдналися в ілюстраціях так природно по суті і за формою, в образах втілено стільки краси, радості, гармонії, доброзичливого сміху (навіть у потворному), підвладних веселій невтомній правіці Майстра.

Ілюстрація до поеми І. Котляревського «Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

Усіх полонять унікальні здібності мистця: неймовірна художня проникливість у таїну психології найрізноманітніших літературних персонажів, легкість і переконливість передачі скупими графічними засобами широкого діапазону людських переживань, ясність і мудра простота виразної художньої мови... Крізь кожне зроблене ним зображення світиться образ самого автора — щедрого добростворця, умудреного життєвим досвідом сумовитого гумориста, художника-характерника, котрому було підвладне все, за що він брався. На чільному місці в майстерні Базилевича постійно висіла народна картина з образом козака-характерника Мамає, душі правдивої, волелюбної, непідкупної, вільного художника-музики, який «що захоче, то все має». Як багато асоціативно спільних рис відкривається в образах витвореного народною фантазією Козака Мамає і реального українського мистця — нашого сучасника Анатолія Базилевича — душі правдивої, до якого успіх, слава і гроші приходили, здається, без жодних зусиль з його боку, а як відходили — то без жалю за ними, бо в душі художника бриніли якісь вищі, може, й ним самим не розпізнані кінечно струни...

Ілюстраційний цикл до «Енеїди» емоційною виразністю рисунків, активним опануванням архітектоніки простору книжкового організму, виваженою урочистістю всіх елементів оформлення підніс саму поему на щабель особливої соціально-художньої значущості для часу нинішнього. Саме його ілюстрації, їх зорові образи створили навколо трагедійної поеми Котляревського, написаної ніби жартома, надзвичайне притягальне емоційне поле, поглибили, доповнили можливості слова. Ця робота принесла не одну хвилину

щастя і мистцеві, який відчув, що багаторічний труд, безсонні ночі не були марними. Щедре переплетення реального і вигаданого, величного і химерного, прекрасного і потворного, драматичного, трагічного і комічного в ілюстраціях суголосне гротесковості травестійної «трагікомічної поеми» Котляревського, її пародійно зниженої тональності. Сміхова культура стала прикметною ознакою цілого українського мистецтва, ментальності, моральною силою народу, щоб не стати всуціль культурою плачу після втрати будь-яких ознак державності, знищення запорозького козацтва, покріпачення волелюбного народу. Майже сорок літ іскрометне слово Котляревського живе в коштовній образній оправі рисунків

Анатолія Базилевича, залучаючи до нового прочитання і осмислення все нових і нових читачів, нащадків і спадкоємців великих і малих діянь попередників, утверджуючи зразковий приклад синтезу двох мистецьких стихій — слова і зображення. Талановитий твір мистця властивими йому художніми засобами по-новому підсвітив зсередины геніальну поему, наблизив її до сучасності. «Подібна робота трапляється художникові хіба що раз на життя», — признавався майстер.

Авторові було присвоєно звання заслуженої діяча мистецтв УРСР (1969), а почесний статус народного він отримав уже в незалежній Україні (1993). Та за рейтингом всенародної читацької любові він, як художник істинно народний, безумовно, поза конкурсом.

Мистецька доля А. Базилевича не завжди складалася сприятливо. Видавництва були державними, але приводили в рух видавничий процес конкретні особистості. То ж не дивуймося, що трьох своїх колег-художників (керівників у центральних видавництвах) автор не посадив поруч дванадцяти художників-колег (разом із собою) за райським столом, а запроторив туди, де причащають замість оковитої, пекельною смолою, унаочнюючи народне прислів'я: «Щоб ти смоли гарячої напився». «На віку, як на довгій ниві», — перебачив Анатолій Дмитрович усього...

Тандем «художник — видавництво» у книговидавничій справі не завжди спрацьовує на користь мистця через розбіжність інтересів: видавництва — забезпечити гарантію успіху запланованого видання; художника — виявити себе як творчу особистість всесторонньо у виданнях різного типу. Унікальна здатність художника-психолога блискуче інтерпрету-

Ілюстрація до поеми І.Котляревського «Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

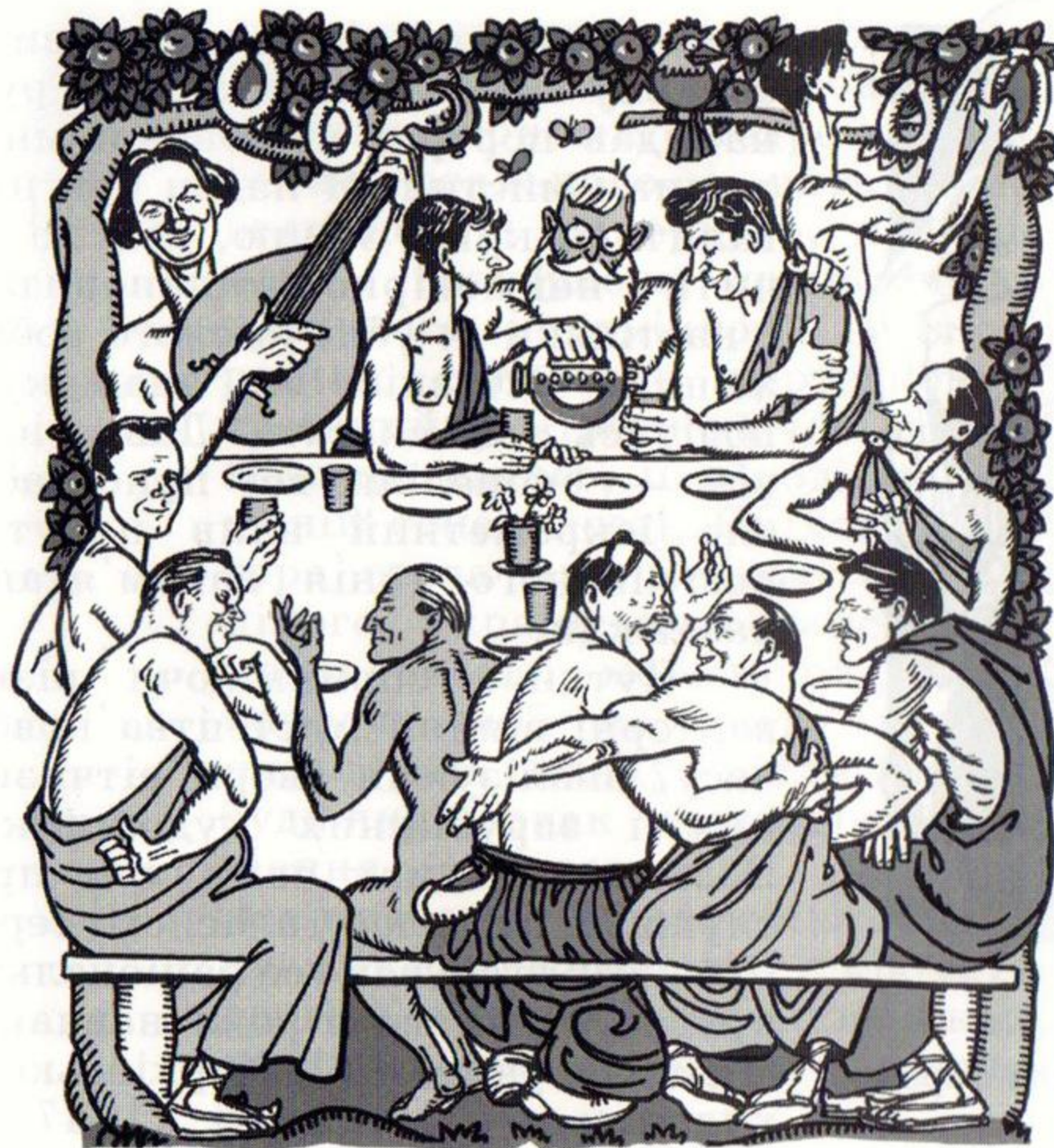
вати гумористичні образи персонажів класичної української літератури і фольклору провокувала видавництва буквально «закидати» Базилевича однотипними виданнями. Тільки професійна відповідальність і талант оберігали його від «опускання планки». Але універсалізм потужного таланту мистця не був задіяний повністю. Не продовжилася лінія розробки, зокрема, жанру драматичної літератури, що виразно намітилася ще на початку творчого шляху в ілюстраційних циклах до романів М. Шолохова тощо. Він був на диво чуйною, доброю, всепрощаючою людиною. Але дух вольності, козацької натури не допускав ніякої наруги над проявами його особистості. А. Базилевич носив у своїй пам'яті вже графічно сформовані «портрети» багатьох сучасників, особливо колег-мистців, які міг трансформувати в позитивні чи негативні образи залежно від миттєвостей почуття. Якимось при зустрічі у видавництві «Дніпро», куди вели стежки всіх худож-

ників-графіків, під час розмови на обривку аркуша він під лиху руку накидав портрет шанованої мною людини-мистця. Я ладен був провалитися крізь землю, аби не бачити неймовірно талановитого і настільки ж убивчо злого зображення. Остовпів, не знав куди подітись і що сказати. Давня історія — спопеліли всі пристрасті, але іскрометний вияв почуттів розгніваного генія запам'ятався назавжди.

Чутливо сприймаючи різновекторні віяння мистецтва нового часу, аналізуючи твори вітчизняних і зарубіжних художників, Базилевич однак найдужче прислухався до голосу власного серця і розуму, згадував усе раціональне, краще, отримане в роки навчання від своїх учителів у Харківському художньому інституті (1947 — 1953): Й. Дайца, Г. Бондаренка, Є. Світличного, В. Мироненка, П. Супоніна, І. Філонова, О. Кокеля, настанови яких шанобливо пам'ятав. Він глибоко усвідомив вирішальне значення у розвитку світового мистецтва реалізму як творчого методу в поєднанні з національною самобутністю мистця, його неповторною індивідуальністю. Розширюючи палітру виражальних засобів, прагнучи осягнення законів пластичної цілісності творів, цього переконання мистець послідовно дотримувався впродовж усього творчого життя. В імперії, де українофобія була державною політикою, Анатолій Базилевич, за рідкісним винятком, працював над популяризацією і уславленням українського красного письменства і народної творчості, створивши невідцвітні художні образи. Не буде перебільшенням сказати, що розквіт на новому етапі української книжкової графіки та розвиток реалістичної школи ілюстрування української книги другої половини ХХ ст. пов'язані з його іменем

Ілюстрація до поеми І.Котляревського «Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

Ілюстрація до поеми І.Котляревського «Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

і формувалися, безпосередньо чи опосередковано, під його впливом. Унікальна здатність Базилевича небагатослівною манерою скупого рисунка пером, олівцем чи пензлем створювати глибокий психологічний образ підносить його серед своїх сучасників-колег на одне з перших місць... Анатолія Базилевича серед нас вже немає. Але на вітринах книгарень, як і раніше, з'являються нові й нові видання, в котрих задіяно його твори.

Здебільшого, це робиться з повагою до автора, але інколи з його композицій варварськи вичленовуються окремі постаті для використання в оформленні нового видання без зазначення авторства. Трапляються і спроби наслідування, але рисувати «під Базилевича», виявляється, дуже ризиковано, тому випадки плагіату настільки ж рідкісні, як і недолугі.

Із гіркотою почув, що Анатолій Дмитрович через травму руки був практично позбавлений можливості працювати і, признаюся в егоїзмі, більше думалось не стільки про долю цієї чудової людини, скільки про те, що не побачу нових творів традиційного і, водночас, завжди несподівано нового Базилевича.

Адже створені саме ним образотворчі версії хрестоматійних літературних персонажів через переконливість трактовки здаються нарисованими прямо з натури, а задум принципового вирішення всього комплексу оформлення кожного видання цілком узалежнюється від літературної першооснови. І тому твір завжди звучить по-новому. «Як багато зроблено!», — сказав колись про нього теж унікально талановитий художник книги Володимир Юрчишин, протип Енея. І, додамо, як багато лишилося в ескізах, частково виконаних ілюстраційних циклах, перервалося на етапі творчих задумів... Мрією Олексія Анатолійовича Базилевича є видати гоголівські «Вечори на хуторі біля Диканьки». Адже проілюструвати твори великого українця художник прагнув усе життя. Саме ця книга, якби настійливо не відрадили в інституті, мала бути його дипломною роботою.

Останні ескізи Анатолій Дмитрович зробив наприкінці свого творчого і життєвого шляху неслухняною травмованою рукою. І цього (ескізи, оригінали, варіанти) достатньо для ще одного, нового, ілюстрованого Майстром видання. Будемо чекати на нього з нетерпінням.

*Народний художник України
Василь ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ*

Підготовчий малюнок до поеми І.Котляревського «Енеїда». Еней. 1963, олівець

ЕКСПОНОВАНІ ТВОРИ

КНИЖКОВА ГРАФІКА

Ілюстрація до роману М. Вовчок
«Записки причетника». 1954.

Сепія. 33,5 X 23,5

Ілюстрація до роману
М. Шолохова «Піднята цілина».
1954.

Вугільний олівець. 29,5 X 23,5

Ілюстрація до роману М. Вовчок «Записки причетника». 1954, сепія.

З ілюстрацій до угорських
народних казок. 1954.

Акварель. 22,5 X 16,5

«Петер-дурисвіт».

«Пастух з очима-зірками».

«Зла мачуха».

З ілюстрацій до твору
О. Пушкіна «Казка про попа
та наймита його Балду».
1954 — 1966 рр.

Туш, перо, акварель.

Вісім ілюстрацій. 17 X 15

«Балда і чорт». 20,5 X 16,5

З оформлення та ілюстрацій
до казок Г. К. Андерсена. 1955.

Акварель. 25,5 X 19

«Кресало».

«Соловей».

«Дикі лебеді».

«Свинопас».

«Русалочка».

«Свинопас» (заставка).

Туш, перо. 16 X 19,5

З ілюстрацій до творів
І. Франка. 1956.

«Історія кожуха».

М'який лак, акватинта. 23,5 X 30

«На роботі».

М'який лак. 36 X 23,5

З ілюстрацій до казок
Г. К. Андерсена «Принцеса
на горошині» та «Кресало». 1956.

Туш, перо, олівець, акварель.

«Солдат і відьма». 15 X 17

«Солдат з собакою». 22,5 X 16,5

З оформлення до казки Шарля
Перро «Кіт у чоботях». 1956.

Туш, перо, акварель, гуаш.

Обкладинка (I і IV ст.). 33,5 X 23,5

З ілюстрацій до роману
Я. Гашека «Пригоди бравого
вояка Швейка». 1957 — 1979 рр.

Туш, перо.

«Швейк розмовляє з пані
Мюлеровою». 35,5 X 41,5

«Швейк і таємний агент
державної поліції Брейтшнейдер».
43,5 X 32

«Бравий вояк Швейк
в управлінні поліції». 35 X 40

«Швейк-симулянт». 40 X 41,5

«Швейк з візником несуть п'яного
фельдкурата». 40,5 X 40

«Швейка програно в карти».
38 X 41,5

«Швейк та молода дама».
38,5 X 41,5

«Швейк — ординарець 11-ї
маршової роти». 41 X 39

«Швейк перед генерал-майором».
32 X 43,5

«Швейк та поручник Дуб».
43,5 X 38

«Поручник Дуб у борделі».
38 X 41,5

«Швейк та надпоручник Лукаш».
43,5 X 41,5

Ілюстрація до роману Я. Гашека «Пригоди бравого
вояка Швейка». 1957, туш, перо

Заставка до твору С. Руданського
«Переслів'я». 1957, туш, перо, акварель.

З ілюстрацій до твору
С. Руданського «Переслів'я».
1957.

Туш, перо, акварель. 18 X 16

«Народився я на світ...»

«А у коня, як на сміх, лиш перед
лишився».

«На чуприну набрела, гніздо собі
звила».

«А вовк налякався».

«Коли ми до тих ломач, аж там
сиві яйця».

«А в нас на ту пору розквоталася
свиня».

З ілюстрацій до української
народної пісеньки «Ходить
гарбуз по городу». 1957.

Туш, перо, акварель.

«Обізвалась жовта диня...»

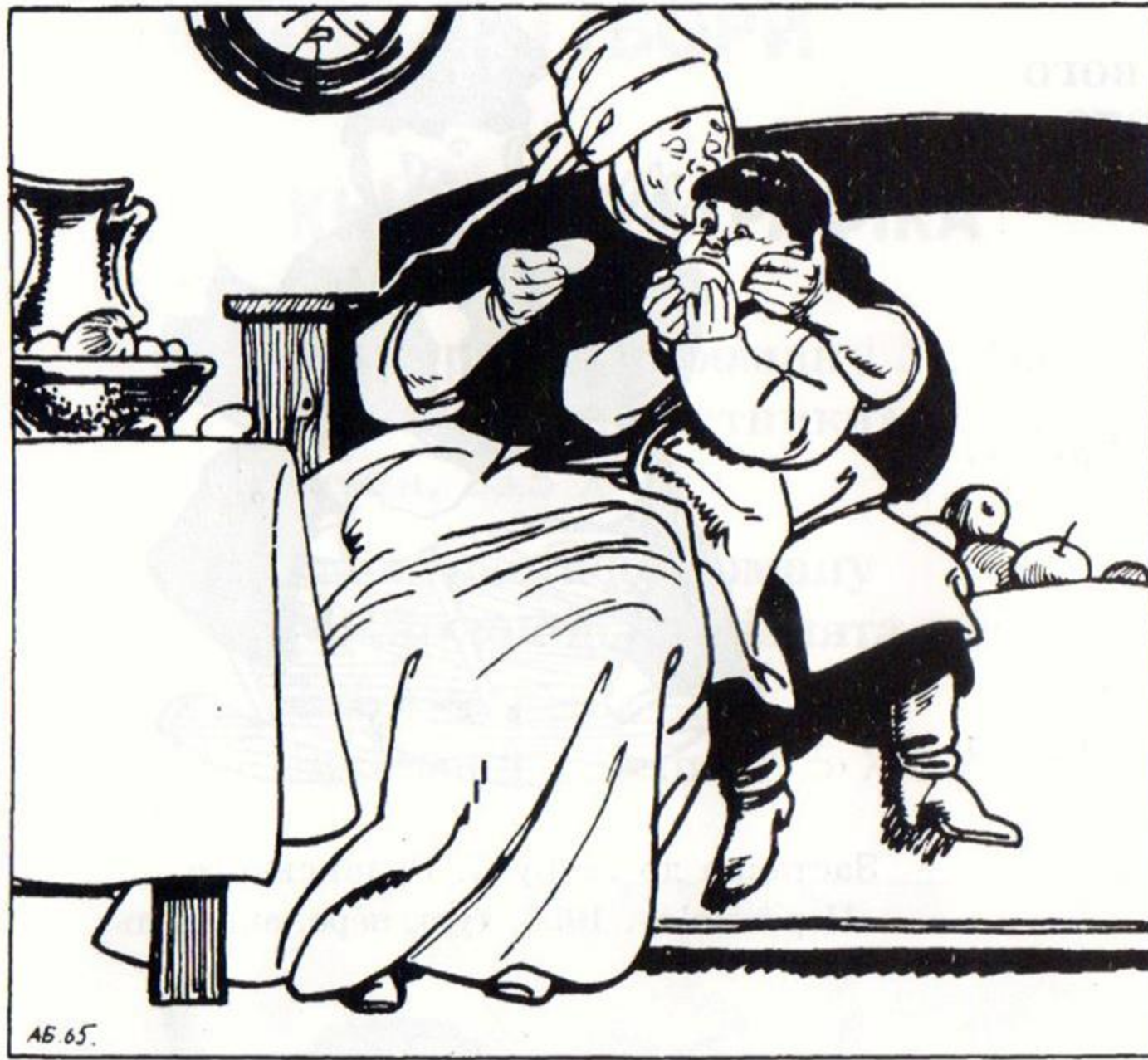
18,5 X 14

«Обізвались огірочки...» 18,5 X 13

З оформлення та ілюстрацій
до казок братів Грімм. 1958.

Туш, перо, акварель. 21,5 X 16

«Шість лебедів».

Ілюстрації до роману Г. Квітки-Основ'яненка
«Пан Халявський». 1965, туш, перо

«Чобіт із буйволячої шкіри».
Титул до казки «Гензель і Гретель».
24 X 19

**З ілюстрацій до казки
В. Івановича «Іванові кавуни».
1958.**

Туш, перо, акварель.
Титул. 20,5 X 14,5
«Дід Іван і пан». 20,5 X 16,5
«Пан їсть кавун». 20,5 X 17
«Дід з чарівним кавуном». 15 X 15,5
«Іван б'є поліцая». 21,5 X 16,5

**З оформлення та ілюстрацій до
роману Г. Квітки-Основ'яненка
«Пан Халявський».**

1959 — 1977 рр.
Туш, перо, акварель.
Малюнок на оправу. 25 X 18
Шмуцтитул до частини другої.
23 X 25

«Маменька та її пестунчик Трушко».
20 X 22
«На прийомі у панів Халявських».
(Подвійна сторінка). 25,5 X 28
«Трушка вчать співати». 19 X 22
«Обід у Халявських». 19 X 22
«Доміне Галушкинський та його
вихованці». 19 X 22
«Маменька та батенька». 25,5 X 28
«Маменька втрачає свідомість».
25,5 X 28
«Трушка екзаменують». 25,5 X 28
«Трушко освічується в коханні».
25,5 X 28
«У Петербурзі». 26 X 28
«В театрі». 26 X 28
«Трушко одружується». 25,5 X 28
«Сімейне життя». 25,5 X 28

**З ілюстрацій до роману
М. Шолохова «Тихий Дон». 1960.**

Вугільний олівець. 40 X 32
«Григорій Мелехов».
«Григорій на війні».

Ілюстрація до роману М. Шолохова «Тихий
Дон». 1960, вугільний олівець

Ілюстрація до повісті І. Нечуя-Левицького
«Старосвітські батюшки та матушки».
1963, туш, перо

«Григорій і Наталія».
«Григорій та Михайло Кошовий».
«Григорій в бою».
«Аксінья і Наталія».

**З ілюстрацій до твору
С. Руданського «Пан та Іван
в дорозі». 1960.**

Туш, перо, акварель.
Чотири ілюстрації. 29,5 X 24

**З ілюстрацій до казки
М. Кропивницького «По
щучому велінню». 1960.**

Туш, перо, акварель.
Дві ілюстрації. 23,5 X 18,5
Дві ілюстрації. 25 X 26

**З оформлення до казки
М. Стояна «Калач». 1960.**

Туш, перо, акварель.
Обкладинка. 29 X 22,5
Титул. 26 X 21

**З оформлення та ілюстрацій
до казки В. Симоненка. «Цар
Плаксії та Лоскотон». 1962.**

Туш, перо, акварель.
Вісім ілюстрацій. 20,5 X 16,5
Обкладинка. 29 X 22,5
Титул. 20 X 16

**З ілюстрацій до повісті
І. Нечуя-Левицького
«Старосвітські батюшки та
матушки». 1963.**

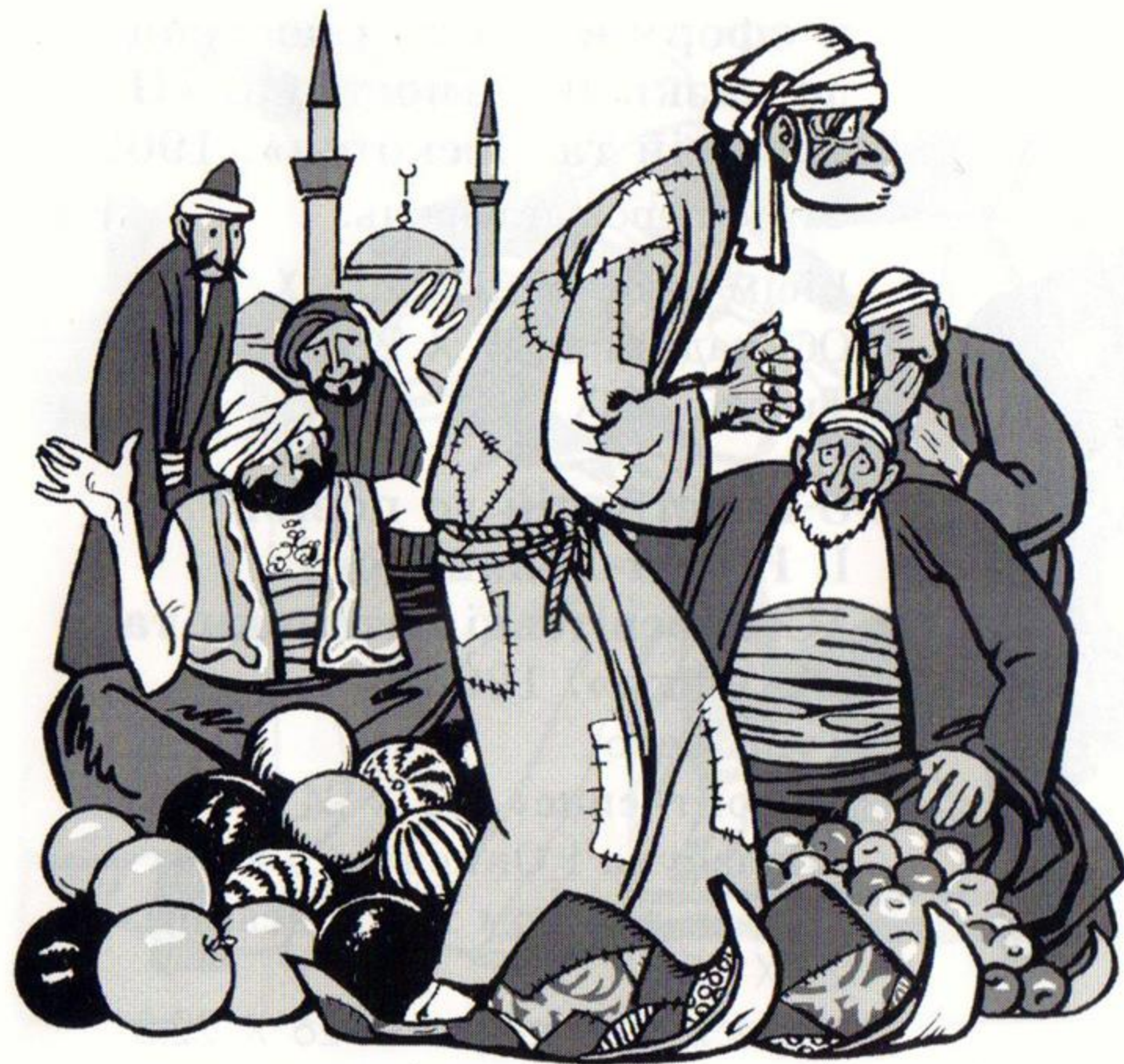
Туш, перо.
«Фронтиспис». 33 X 24
«Балабуха і Онися». 24 X 24
«Олеся з паном Бонковським».
29 X 25
«Олеся і Балабуха». 26 X 22,5
«Гусари в Балабухи» (подвійна
сторінка). 24 X 24
«Балабуха і отець Харитін».
26 X 22,5

**З оформлення до твору
О. Іваненко «Друкар книжок
небачених». 1964.**

Туш, перо. 19 X 15
«Борець і сіяч» (заставка).
«У старовинному місті Львові»
(заставка).

**З ілюстрацій до казки І. Франка
«Абу-Касимові капці».
1965 — 1993 рр.**

Туш, перо, акварель.
«Звався дід той Абу-Касим...»
15 X 16
«Втім забили барабани...» 21 X 15,5
«Аж підходить звільна к ньому
друг один...». 16 X 16,5
«Коли бач, суддя тут строгий як
не скрикне...» 15,5 X 16
«Абу-Касим над рікою став...»
19,5 X 16,5

Ілюстрація до казки І. Франка «Абу-Касимові капці». 1965, туш, перо, акварель

«Щоб від баби відчепитись...»
16 X 17
«Се не острів в океані, його капці
окаянні...» 19,5 X 16
«Люди добрі,» — мовить Касим...»
21 X 16,5
«Страх пішов по всім Багдаді!..»
20 X 16
«Він турецьким став святим...»
22,5 X 13
Розворот. 19,5 X 35

**З оформлення та ілюстрацій
до молдавської народної казки
«Стефанова мати». 1965.**

Туш, перо, акварель.
Заставка. 12,5 X 18
Чотири ілюстрації. 24 X 18

**З ілюстрацій до українських
народних пісень. 1966.**
Туш, перо, акварель.

«Ой наступає та чорна хмара...»
42 X 29
«Перебендя старий, сліпий...»
35 X 30
«Про Бондарівну». 35 X 29

**З ілюстрацій до творів
М. Гоголя. 1966.**

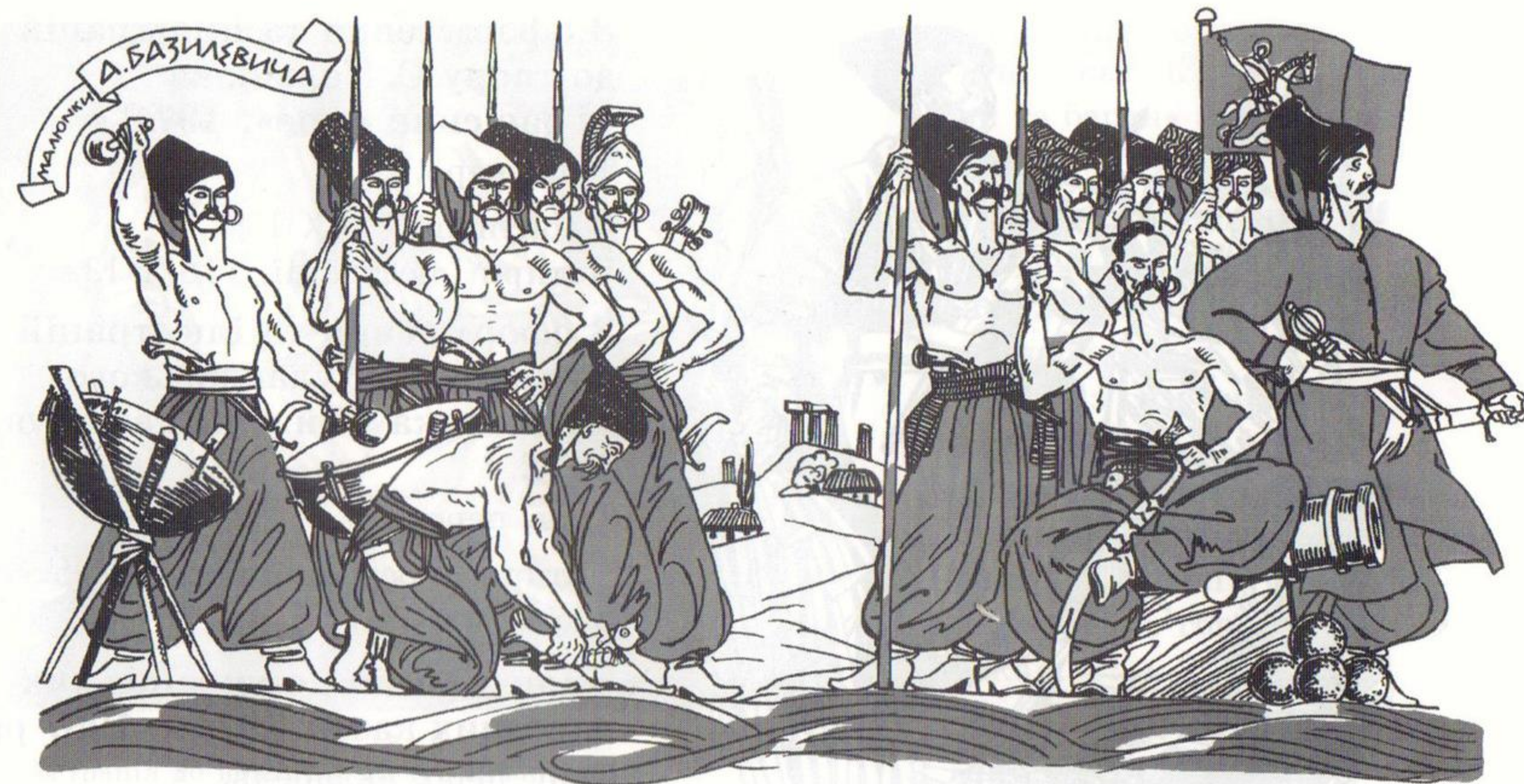
Літографія. 40 X 30
«Сорочинський ярмарок». Дві
ілюстрації.
«Страшна помста».

**З оформлення та ілюстрацій до
поєми І.Котляревського «Енеїда».**
1966 — 1996 рр.

Туш, перо, анілінові фарби.
«Еней в бою». 36 X 32
«Нептун». 35,5 X 30
«Венера у Зевеса». 36 X 32
«Зустріч Енея з Дідоною». 35 X 30
«Еней залицяється до Дідони».
36 X 32
«Еней та Дідона». 37,5 X 32

Ілюстрація до поєми І.Котляревського
«Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

Розгорнутий титул до поєми І.Котляревського «Енеїда». 1966, туш, перо, анілінові фарби

«Еней тікає від Дідони». 36 X 32
«Троянці готуються до поминок».
36 X 31
«Боги спостерігають за поєдинком
Ентелла з Даресом». 38 X 33
«Еней вітає Ентелла з перемогою».
35,5 X 31
«Венера у Нептуна». 37 X 32
«Троянці з молодицями». 35 X 30,5
«Харон». 36 X 30,5
«Сивілла відганяє пса Цербера».
37 X 32,5
«Грішниця». 36 X 30
«Праведники». 35 X 32
«Шторм на морі». 35 X 30
«Лавися». 36,5 X 30
«Троянці бенкетують». 36,5 X 31
«Латинове сімейство». 36 X 33
«Сон Турна». 35 X 33
«Троянське військо». 36,5 X 31,5
«Венера і Вулкан». 37 X 30,5
«Бій троянців з рутульцями».
35 X 31
«Битіас та Пандар». 37,5 X 31

«Пандар кидає камінь в Турна».
36 X 30,5
«Зевес гнівається». 37 X 32,5
«Зустріч з мавками». 35,5 X 30
«Поєдинок Енея з Турном».
35,5 X 31
«Еней з троянцями». 34,5 X 31
Розгорнутий титул. 46 X 73
«Еней». 64 X 47

**З оформлення та ілюстрацій до
твору В. Голобуцького «Гомін,
гомін по діброві». 1967.**

Туш, перо. 27 X 22
«Поява козацтва».
«Повстання».
«На суші і морі».
«Тарас Трясило».
«На варті».
«На тім боці».
«Епілог».
«Кодацька фортеця».
Кінцівка.

Ілюстрація до твору В. Голобуцького «Гомін, гомін по діброві». 1967, туш, перо

З оформлення та ілюстрацій до твору А. Варшавського, К. Понічевої «Великі єретики». 1968.

Туш, перо.

- Титул розгорнутий. 21 X 33
- «Роджер Бекон». 22 X 17
- «Галілео Галілей». 21 X 17
- «Джуліо Ваніні». 21 X 17
- «Франсуа-Марі Вольтер». 21 X 17

З оформлення та ілюстрацій до твору П. Супруненка «Знайдена скарбниця». 1969.

Туш, перо.

- «Томаківка». 20,5 X 16,5
- «Всюдисущий Мамай». 20,5 X 16,5
- «Скелі зітхання». 20,5 X 16,5
- «Про золотого коня». 20,5 X 16,5
- Заставка. 16 X 15,5

З оформлення та ілюстрацій до твору С. Тельнюка «Грає синє море». 1971.

Туш, перо.

- Фронтиспіс. 19 X 13,5
- Чотири ілюстрації. 13,5 X 13,5

З оформлення та ілюстрацій до твору В. Кулаковського, П. Сиченка «Ой гук, мати гук». 1972.

Туш, перо.

- Чотири ілюстрації. 13,5 X 13,5
- Заставка. 8 X 17

З ілюстрацій до українських народних казок. 1974 — 1987 рр.

Туш, перо, акварель.

- «Казка про котика і півника». Дві ілюстрації. 24,5 X 20; 20 X 20
- «Лисичка-сестричка та вовк-панібрат». Дві ілюстрації. 20 X 20
- «Пан Коцький». 24,5 X 20,5

Ілюстрація до українських народних казок. 1987, туш, перо, акварель

Ілюстрація до повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». 1978, туш, перо, гуаш

- «Рукавичка». 24,5 X 20,5
- «Лисичка-сестричка». 19,5 X 20,5
- «Казка про Івасика». 19,5 X 20,5
- «Ох». 19,5 X 20
- «Солом'яний бичок». 24,5 X 20

З ілюстрацій до книги «Калиточка». 1974.

Туш, перо, акварель.

- «Два брати» (подвійна сторінка). 12 X 13,5
- «Калиточка» (подвійна сторінка). 11,5 X 14,5
- «Як Микола був короною» (сторінкова і півсторінкова іл.). 18 X 14,5; 12 X 13,5
- «Язиката Хвеська» (подвійна сторінка). 13 X 14
- «Дотепний жарт» (подвійна сторінка). 19 X 14,5

З оформлення та ілюстрацій до книги «Цап та баран». 1975.

Туш, перо, акварель.

- «Сірко» (подвійна сторінка). 19 X 16

- «Сірко» (півсторінкова ілюстрація та кінцівка). 13,5 X 16; 11,5 X 16
- «Цап та баран» (подвійна сторінка). 13,5 X 16

З ілюстрацій до повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». 1978.

Туш, перо, гуаш.

- «Кайдаш з синами». 30 X 25,5
- «Мотря». 30 X 25,5
- «Мотря та Кайдашиха». 21 X 25,5
- «Лаврін та Мелашка». 30 X 25,5
- «П'яний Кайдаш». 21 X 25,5
- «Мотря міряє город». 30 X 25,5
- «Бійка». 21 X 25,5
- «Мотря з півнем». 30 X 25,5

З ілюстрацій до твору М. Стельмаха «Непослушко довгі вушка і дзвінок». 1979.

Туш, перо, акварель.

- «Лісова казка» (подвійна сторінка). 14 X 16,5
- «Лісова казка» (сторінкова і півсторінкова ілюстрації). 21 X 16,5; 14 X 16,5
- «Непослушко довгі вушка і дзвінок» (дві подвійних сторінки). 14 X 16,5

З ілюстрацій до діафільму «Троянський кінь». 1990.

Туш, перо, гуаш. 18 X 23,5
Шість ілюстрацій.

Ілюстрація до діафільму «Троянський кінь». 1990, туш, перо, гуаш

СТАНКОВАГРАФІКА

«Портрет літнього чоловіка». 1947.
Олівець. 14 X 10

Два начерки. 1951. 17 X 11

«Викладач». Олівець. 17 X 11

«Станіслав Леонтійович Лупинський
(Йозеф Швейк)». 1959. Олівець.
19,5 X 13

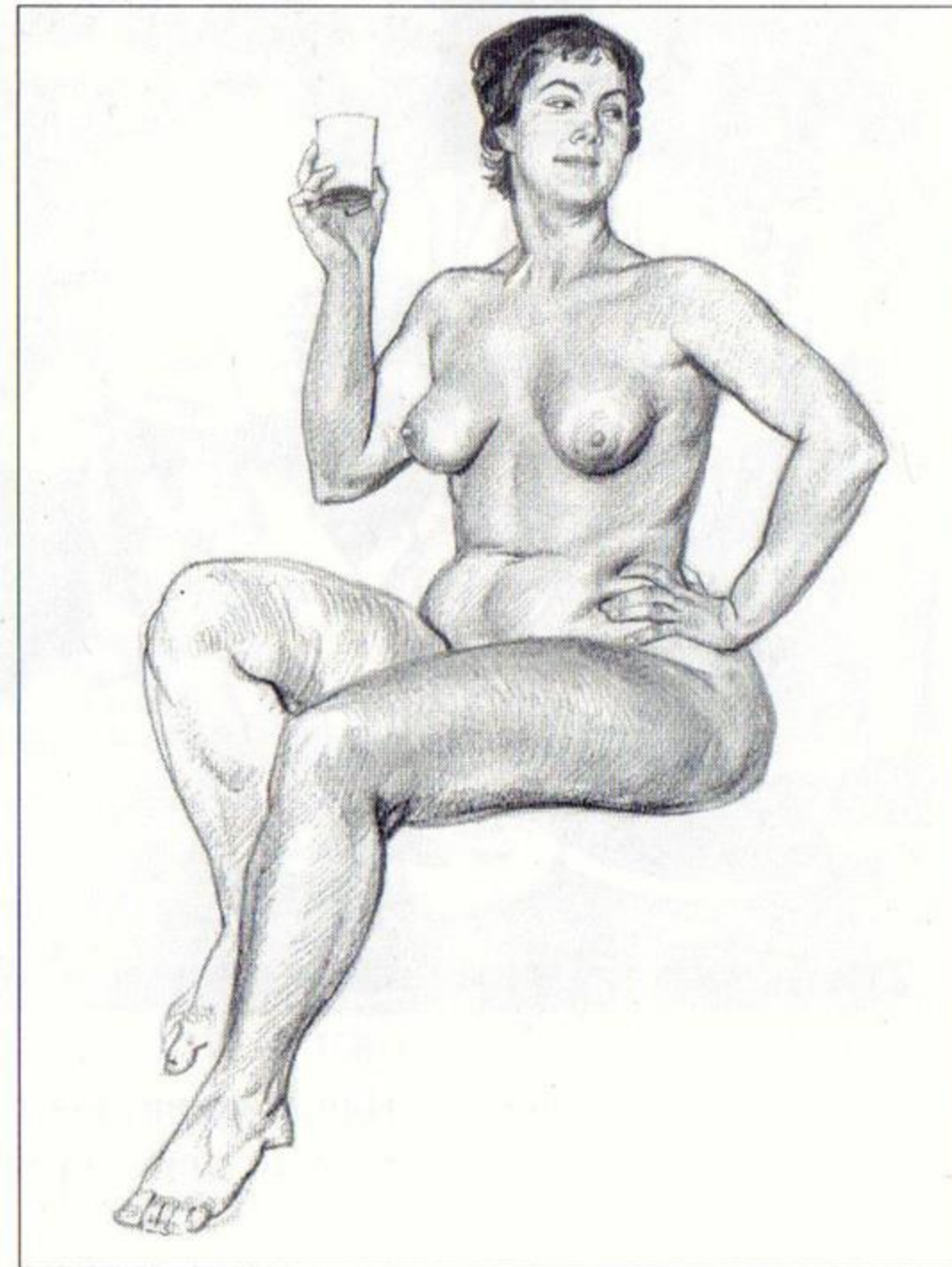
Три підготовчих малюнки до роману
Я. Гашека «Пригоди бравого вояка
Швейка». 1956. Олівець. 28 X 20;
20 X 28,5; 29 X 20

Підготовчий малюнок до книги
Г. Квітки-Основ'яненка «Пан
Халаявський». 1958. Олівець.
42,5 X 30,5

«Павло Карпович Кардашевський,
він і Зевс, і Вулкан». 1954.
Акварель. 24 X 16

Підготовчий малюнок до поеми І. Котляревського
«Енеїда». Зевс. 1962, вугільний олівець

Підготовчий малюнок до поеми
І. Котляревського «Енеїда». Венера.
1962, олівець

«Головний художній редактор
видавництва «Молодь» Ростислав
Федорович Ліпатов». 1962.
Олівець. 31 X 23

Підготовчий малюнок до роману
М. Шолохова «Тихий Дон». 1960.
Вугільний олівець. 27 X 19

**З підготовчих малюнків до
поеми І. Котляревського
«Енеїда». 1961 — 1964 рр.**

«Еней». 1961. Олівець. 41,5 X 30

«Зевс». 1962. Вугільний олівець.
41 X 40

«Венера». 1962. Олівець.
22,5 X 32,5

«Еней в бою». 1963. Олівець.
45 X 39

«Троянці». 1963. Олівець.
32,5 X 25

«Венера». 1964. Олівець. 41,5 X 30

ОСНОВНІ ВИСТАВКИ, НА ЯКИХ ЕКСПОНУВАЛИСЯ ТВОРИ А. Д. БАЗИЛЕВИЧА

Всесоюзна виставка дипломних
робіт. Москва, 1953.

Виставка образотворчого мистецтва
Української РСР, присвячена 300-
річчю воз'єднання України з Росією.
Київ, Сімферополь, Москва, 1954.

Виставка образотворчого мистецтва
Української РСР. Польща, 1955.

Виставка творів українських
радянських художників. Львів,
Одеса, Донецьк, Луганськ,
Севастополь, Ужгород, 1955.

Виставка, присвячена 100-річчю
з дня народження І. Франка. Київ,
1956.

Виставка української радянської
графіки. Польща, 1956.

Виставка творів молодих художників
Української РСР, присвячена
Фестивалю молоді Української РСР.
Київ, 1957.

Всесоюзна виставка творів молодих
художників, присвячена
VI Фестивалю молоді і студентів.
Москва, 1957.

Ювілейна художня виставка
Української РСР, присвячена
40-річчю Великої Жовтневої
соціалістичної революції. Київ,
1957.

Всесоюзна художня виставка,
присвячена 40-річчю Великої
Жовтневої соціалістичної революції.
Москва, 1957.

Виставка естампів та етюдів
художників Києва, присвячена Дню
художника. Київ, 1957.

Виставка радянського образотворчого
мистецтва. Лондон, 1959.

Виставка української радянської
книги, графіки і плаката.
Румунія. 1959.

Виставка української радянської
графіки. Новосибірськ, 1960.

Виставка української радянської
графіки. Запоріжжя, Бердянськ,
1960.

Художня виставка «Радянська
Україна». Київ. Москва. Ленінград.
Рига. Таллінн. Вільнюс, 1960.

Республіканська художня виставка,
присвячена 100-річчю з дня смерті
Т. Г. Шевченка. Київ, 1961.

Республіканська художня виставка,
1961.

Виставка творів Анатолія
Базилевича та Івана Селіванова.
Київ, Москва, Харків, Одеса, Львів,
1961.

Республіканська виставка
української радянської графіки.
1917 — 1962 рр. Київ, 1962.

Персональна виставка. Київ,
Москва, Харків, Одеса, Львів,
Донецьк, Луганськ, Сімферополь,
Ялта. 1962 — 1963 рр.

Виставка українського радянського
естампа. Канада. Польща. Румунія,
1963.

Ювілейна художня виставка,
присвячена 150-річчю з дня
народження Т. Г. Шевченка. Київ,
1964.

Виставка «Український радянський
екслібрис». Київ, 1965.

Виставка етюдів київських
художників. Київ, 1965.

«Художник і книга».

II-га республіканська виставка.
Київ, 1978.

«Енеїда» І. Котляревського.
Книжково-графічна виставка.
До 150-річчя пам'яті письменника.
Київ, 1988.

Художня виставка, присвячена
225-річчю з дня народження Івана
Котляревського. Ілюстрації
А. Базилевича до поеми
І. Котляревського «Енеїда».
Київ, 1994.

Персональна художня виставка.
Київ, 1996.

I-ша художня виставка-конкурс
ім. Георгія Якутовича. Київ, 2002.

«Чарівний світ казки». Українська
казка в літературі і мистецтві.
Київ, 2003.

МУЗЕЇ, У ЯКИХ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ТВОРИ А. Д. БАЗИЛЕВИЧА

Київський державний музей
українського образотворчого
мистецтва.

Горлівський художній музей.

Запорізький художній музей.

Кримський державний музей
образотворчого мистецтва.

Львівський літературно-
меморіальний музей І. Франка.

Музей книги та друкарства
України. Київ.

Стеблівський державний
літературно-меморіальний будинок-
музей І. С. Нечуя-Левицького.

Томський обласний краєзнавчий
музей — художній відділ. Росія.

Херсонський художній музей.

БІБЛІОГРАФІЯ

Каталог виставки творів Анатолія
Базилевича та Івана Селіванова.
Вступна стаття А. Шпакова.
Упорядник В. Цельтнер. Київ, 1961.

И. Блюмина. «Анатолій Базилевич».
«В мире книг», октябрь, 1962.

А. В'юнник. «Мистецтво графіки».
«Зміна», серпень, 1964.

О. Мірошниченко. «Зустріч з Енеєм».
«Україна», листопад, 1966.

Б. Леонов. «Пока живут герои».
«В мире книг», август, 1969.

О. Сарана, Л. Строков. «Будеш
батьку панувати...» «Україна»,
вересень, 1969.

А. Шпаков. «Художник і книга».
Київ, «Мистецтво», 1973.

М. Сом. «Художник читає книгу».
«Україна», червень, 1976.

М. Криволапов. «Анатолій
Базилевич». Альбом. Київ,
«Мистецтво», 1976.

А. Шпаков. «Книга і час». Київ,
«Дніпро», 1977.

В. Павлов, Л. Попова. «Очерки
о художниках Советской Украины».
Москва, «Советский художник»,
1980.

В. Могилевський. «Непересічний
ілюстратор класики». «Дивослово»,
№2, 1996.

М. Шудря. «Пам'ятники козацької
Трої». «Друкарство», вересень-
грудень, 1998.

В. Перевальський. «Істинно
народний. Слово про Анатолія
Базилевича». «Образотворче
мистецтво», №4, 2005.

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ А. Д. БАЗИЛЕВИЧА

Анатолій Дмитрович Базиле-
вич народився 7 червня 1926 року
в місті Жмеринці на Вінниччині.
Батько Дмитро Іосонович — інже-
нер, випускник Київського по-
літехнічного інституту, мати Ла-
риса Олександрівна — домогоспо-
дарка.

Згодом родина переїжджає до
Жданова (нині Маріуполь) До-
нецької області, де 1933 року
Толя поступає до загальноосвіт-
ньої середньої школи. Починає
відвідувати дитячий художній
гурток при металургійному заводі
ім. Ілліча, де отримує перші про-
фесійні навички художника.

У 1943 році всю сім'ю — бать-
ка, матір, старшу сестру Олену
і 17-річного Анатолія відправля-
ють на примусові роботи до Німеч-
чини. В травні 1944 року, під час
бомбардування, у віці 52-х років
 гине батько.

1945 року після визволення
Радянською армією і повернення
до Жданова Анатолій Базилевич
влаштовується художником-оформ-
лювачем на завод і одночасно за-
вершує середню освіту в вечірній
школі.

1947 року поступає до Харківсь-
кого художнього інституту. Його
вчителями були Г. Бондаренко,
Й. Дайц, Є. Світличний, А. Стра-
хов, І. Філонов, П. Супонін, О. Ко-
кель — відомі українські худож-
ники.

У 1951 році в Харківському
книжково-газетному видавництві
виходить перша книжка, оформ-
лена А. Базилевичем — «Байки»
Г. Брежньова.

1953 року закінчує художній
інститут. Дипломна робота —

ілюстрації до книги харківського
письменника Ігоря Муратова «Бу-
ковинська повість». Після закін-
чення інституту переїжджає до
Києва, де починає активне спів-
робітництво з видавництвами, бере
участь у художніх виставках.

1954 року в «Держлітвидав»
побачили світ «Піднята цілина»
М. Шолохова та «Записки причет-
ника» М. Вовчок, перші великі
роботи молодого митця, які отри-
мали схвальні відгуки художньої
критики. Цього ж року А. Базиле-
вич одружується з Іриною Афа-
насіївною Федькіною, випускни-
цею філологічного факультету
Київського університету.

1955 — «Казки» Г. К. Андерсе-
на, вид-во «Молодь», (роботу над
ілюструванням книжок для дітей
Анатолій Дмитрович не припиня-
тиме впродовж усього свого жит-
тя). Творча поїздка в Карпати
(с. Жаб'є, нині Верховина), Буко-
вину та на Львівщину до Бори-
слава.

1956 — народження сина
Олексія. Вступ до Спілки худож-
ників СРСР.

1957 — творча поїздка на Дон,
в станицю Вешенську, створення
численних етюдів для ілюстрацій-
ного циклу до роману М. Шолохова
«Тихий Дон».

1958 — «Пригоди бравого воя-
ка Швейка» Я. Гашека, вид-во
«Радянський письменник». Поча-
ток роботи над «Енеїдою» І. Кот-
ляревського, яка триватиме майже
10 років.

1959 — «Пан Халявський»
Г. Квітки-Основ'яненка, «Держліт-
видав».

1960 — «Тихий Дон» М. Шоло-
хова, «Держлітвидав».

1962 — народження дочки Іри-
ни. Велика срібна медаль Вистав-
ки досягнень народного господар-
ства СРСР (за ілюстрації до «Тихого
Дону» М. Шолохова і «Пана Ха-
лявського» Г. Квітки-Основ'яненка.

1963 — «Старосвітські батюшки та матушки» І. Нечуя-Левицького, вид-во «Молодь».

1963 — 1985 рр. — с. Плюти, Київської обл. і смт. Седнів, на Чернігівщині. Поїздки на літній відпочинок, поєднаний з плідною творчою роботою та численними етюдами з натури.

1969 — присвоєння звання «Заслужений діяч мистецтв УРСР»

1971 — творча поїздка в Новгород-Сіверський.

1974 — творча поїздка до Кам'янця-Подільського.

1975 — «Українські народні казки», вид-во «Веселка».

1976 — виходить альбом «Анатолій Базилевич» М. Криволапова, вид-во «Мистецтво».

1980 — «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького, вид-во «Дніпро».

1993 — присвоєння звання «Народний художник України».

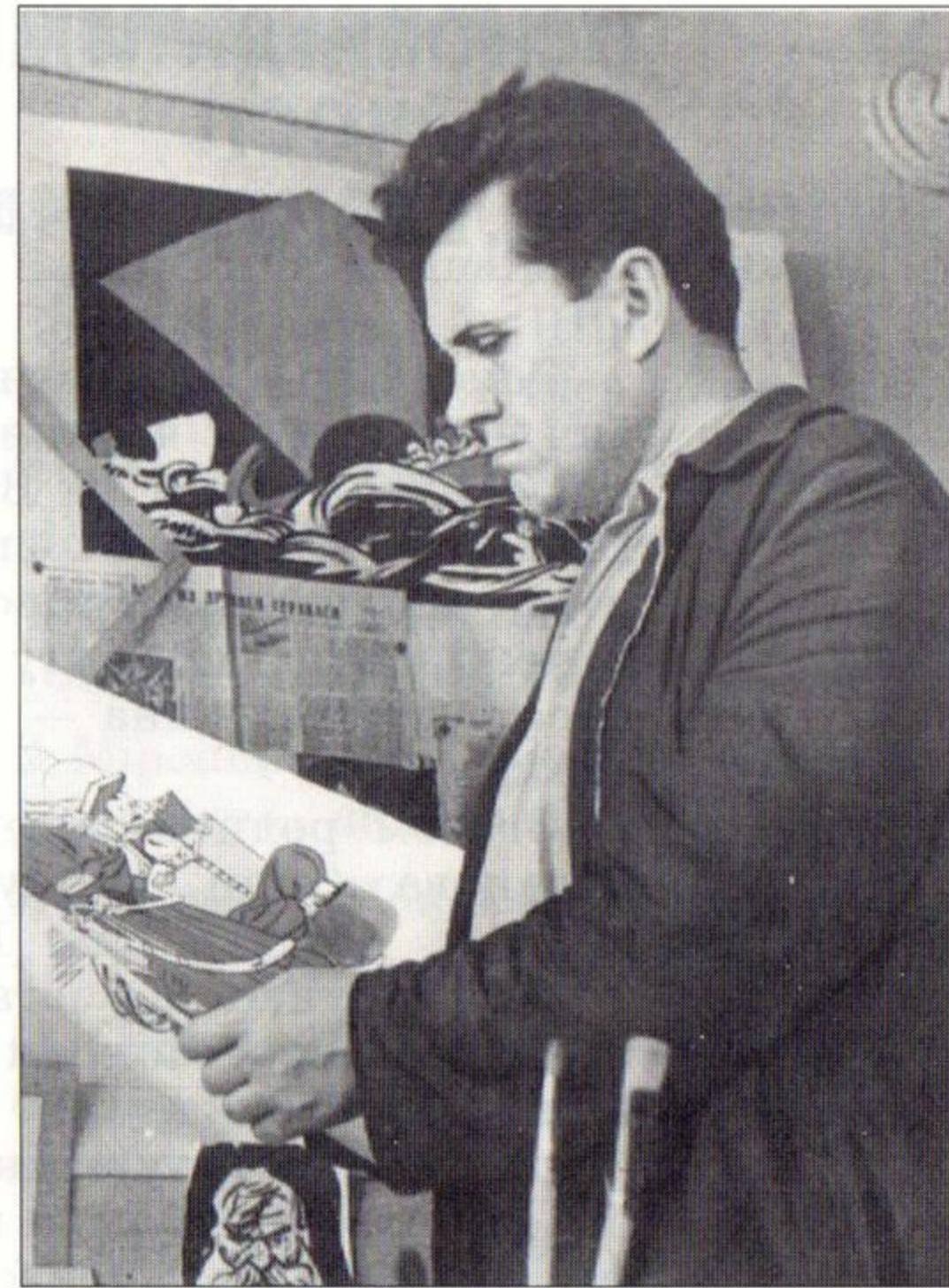
1996 — персональна виставка в Будинку художника України до 70-річчя з дня народження.

1997 — трагічна загибель дочки Ірини.

2001 — нагородження Всеукраїнською премією «Визнання» в номінації «Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво».

2003 — вихід в світ альбому «Анатолій Базилевич. Підготовчі малюнки до поеми І. Котляревського «Енеїда», вид-во «Верещинські». Поїздка в Полтаву з нагоди святкування 100-річчя встановлення пам'ятника І. Котляревському.

30 червня 2005 помер в Києві. Похований на Байковому кладовищі.

*Усі твори виконані на папері.
Обмір творів дано в сантиметрах:
перша цифра означає висоту,
друга — ширину*

*На першій сторінці обкладинки
ілюстрація до поеми
І. Котляревського «Енеїда»*

**НАРОДНИЙ ХУДОЖНИК УКРАЇНИ
АНАТОЛІЙ БАЗИЛЕВИЧ
1926—2005**

КАТАЛОГ ВИСТАВКИ ТВОРІВ

Автор вступної статті
Василь ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ

Упорядкування
та макет каталогу
Олексій БАЗИЛЕВИЧ

Виставка експонувалася у 2006 році
в Музеї книги і друкарства України
(вул. Січневого повстання, 21, корп. 9)

«Малюнки А. Базилевича викликали
і викликають досі у мене глибоке захоплення. Мабуть,
ніхто з українських митців не проникнув так
досконало в ідею української «Енеїди», як це зробив
А. Базилевич. Тут зображено філософсько-іронічне
ставлення української нації до, здавалось би,
невідворотних, пригноблюючих подій свого буття, тут
неповторна індивідуальність
і безсмертність нашого народу схоплені у веселих,
життєрадісних образах. Троянці — насправді це
українські козаки — не визнають перемоги над собою
ні земних, ні небесних сил, ніщо не може зламати
їхнього духу — віднови своєї державності, зупинити
їхнього патріотичного життєлюбства».

*Дмитро ПАВЛИЧКО,
«Літературна Україна»,
22 вересня 2005 р.*